BAŞDAN

Haftalık siyasî magazin

Salı günleri çıkar halk gazetesi
Gazetenin kurucusu ve sekreteri:
Aziz NESİN
Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden:
Rifat Ilgaz
Adres: Kumkapı, Derinkuyu Sok. No. 4
İSTANBUL
Telefon: 21131
ABONE:
Bir yıllık: 500 Kr.
Altı aylık: 250 Kr.
Fiatı: 10 Kr.
Yıl: I — Sayı: 15 16 Kasım 1948 Salı
Dizildiği ve basıldığı yer: Osmanbey Matbaası

Demokrasi münakaşası

Şükrü Kaya, Cumhuriyet'te Eskiçağ Demokrasileri ve Şef meselesi başlıklı bir makale neşretti. Diyor ki:

«Demokrasilerde Şef olmaz diye bir iddia ve olmamalıdır diye de bir dâvâ var. Fakat ne o iddia gerçektir, ne de bu dâvâ gerçekleşeceğe benzer.

İlmî bir eda ve riyazî bir keskinlikle düsturlaştırılan «demokrasilerde Şef olmaz» iddiası demokrasi tarihinin tarifinden çıkarılmış bir mantık neticesi...

Halk için rahatlıklar ve kolaylıklar temin eden Şeflere mazhariyet...

Garip tir ki Yunan Mucizesi diye cihanın bugün dahi hayran olduğu Atina demokrasisinin o muhteşem eserlerle dolu altın devri bu adamların şeflikleri sırasına tesadüf eder. İddia edildiğine göre bu adamların şeflik otoriteleri Atina'da demokrasinin tabiî gelişmesine hattâ ilerlemesine de mani olmamış. Demokrasi kanunları yürürlükte kalmış, halkın sivil haklarına ve hürriyetlerine ilişilmemiş. Atinanın o devirlerdeki gürültülü patırtılı meclislerinin hali, Sofoklisin «Karılar Meclisi» komedyasının alaylı istihzalı sahnelerinin zengin mevzularıdır... İlh.»

Bir mermer direk sandığı Yunan Mucizesini Avrupa seyahatlerinin tatlı intibalarına karıştıran ve Comeddie Ancienne denilen janrın en ünlü mümessili Aristofanes'e ait eseri meşhur Yunan trajiğine armağan eden eski içişleri bakanı, bu makalesinde, saltanatı zamanında basılmasına himmet ettiği bir konferansın tezini, on yıllık fasılayla, aynen tekrarlamaktadır. Hukukçu gözü ile milliyetçilik ve Halkçılık adını taşıyan bu konferansta, Doçent Yavuz Abadan Şef sistemile demokrasinin mükemmelen bağdaşabileceğini isbata çalışıyor; demokrasiyi «Devlet = Halk ve millet» formülile tarif ediyordu. Bunun da adı «yeni demokrasi» idi. «Millî hümanizm» etiketi altında nazizmin benzeri bir ideolojiyi işlemeğe çalışan Doçent, konferansta, «sağ, sol veya klâsik demokrasi» ye dokunmuş; «disiplin icap ettiren demokrasi» den dem vurmuş ve nihayet «Türk Demokrasisi» tabiri üzerinde karar kılmıştı. Bu öyle mesut bir demokrasi rejimi idi ki, orada Halk Partisi «halk kitlesile Devlet cihazı arasında siyasî — dinamik bir organ» vazifesini görecek; «Halk, parti ve Devletten ibaret üç uzuvlu bir ahenk ve nizam teşkilâtı» kurulacak; ve sonunda «ferd egoizmi Devlet otoritesine karşı gelemiyeceği gibi, Devlet de yurttaş şeref ve hakkının en esaslı bekçisi olacaktı.»

Demokrasi, bugün de, matbu kâğıt piyasasının en sürümlü matalarından biridir: «İktisadî demokrasi» «siyasî demokrasi», «liberal demokrasi» «çok partili demokrasi», «hakikî ve sahte demokrasi», «aristokratik demokrasi», «kitle, yığın ve halk demokrasisi», «vasıtalı demokrasi» «Roma demokrasisi», «Batı tipinde demokrasi», «Anglo — Amerikan demokrasisi», «Ruslaşmış demokrasi», «atom bombası ve dolar demokrasisi» «halkçı demokrasi» İlh.

Totalitarizm jenerik adı altındaki nazizm ile komünizmi kabaca karıştıran psödodemokratik propagandanın Türkiye pazarındaki satıcılarından «Vatan taciri» Yalman, «demokrasi meydan muharebesi kazanıldı» diye şenlik yapar ve «Türk semalarında yükselen hürriyet ve hak güneşinin yalnız Ortaşark ve Asyaya nur vermiyeceği, Garb âleminin yorgun ve yıpranmış demokrasi imanını da tezelemeğe yol açacağı ümidini» sunarken her köşe başından «şekil demokrasisi», «uydurma demokrasi», «akrobatik» ve «eli sopalı demokrasi» gibi feryatlar yükseliyor.

Yeşil cübbesinin altında Mein Kampf taşıyan gazetelerde bağımsız millet vekillerinin «demokrasi oyunu istemeyiz!» diye kükrediği, fıkracıların «her derde deva demokrasi» ile halkı eğlendirdiği bu panayır günlerinde, mendil hacmindeki vilâyet gazetelerinin, büyük bir ciddiyetle, demokrasi etrafında polemiğe giriştiğini görüyoruz.

Bazıları demokrasi olmadığı için Adliye Sarayının yapılmadığını ileri sürmekte, bazıları da demokrasi olduğu için türbelerin açılamıyacağını iddia etmektedir.

(Devamı 2 de)

PARİS MEKTUPLARI

Mühim bir toplantı

Paris (Hususî muhabirimizden)— On beş gündenberi Fransa bir sulh mücadelesine girişmiştir. Buna: (Sulh ayı) da diyebiliriz. Bu münasebetle «Action» mecmuası bir toplantı tertip etmişti ve Fransanın bugün kalburüstü gelen bütün entellektüelleri bu toplantıya davetli idi. Bu toplantının mevzuu «12 leri kurtarmak için» idi.

Bu toplantıdan maksat 1 Kasımda Nevyork'da başlayan 12 komünist liderinin iddianamesinin münakaşası idi.

Bir çok partilere mensup avukatlar, hâkimler, gazeteciler ve siyaset adamları söz aldılar. Hepsinin konuşmalarında müşterek bir nokta vardı: «Komünizmle mücadele namı altında yapılan propagandaların çoğu, hür fikirlere karşı mücadeledir. Bu noktayı iyice ayırmak lâzımdır. Çünkü Hitler de ayni yoldan, iktidara tırmanmıştı.»

Bayan Roosevelt te dahil olduğu halde, bir çok Amerikalılar, bu toplantıya çağırılmışlardı. Fakat hiç birisi gelmedi.

✶

8 Kasımda maden işçilerinin altıncı grev haftası başladı. Geçen hafta hükûmetin bütün tazyik, tehdit ve oyalamasına rağmen, bu altıncı grev haftasının başında, maden işçilerinin yüzde doksanı greve devam ediyor. Geri kalan yüzde onu da yabancılardır. Hükûmet bu yabancıların greve iştırak etmemesi için «grevlere iştirak eden yabancılar, sınır dışı edilecekler» diye bir kararname çıkarmıştır. Hükûmetin bu tehdidi altında yabancı işçiler, grevlere katılmakla beraber, desteklemektedirler. Yabancı işçilerin tehdit altında çalışmalarına rağmen bir buçuk aydır yeryüzüne bir gram kömür bile çıkarılamamıştır.

★

Marsilyada başlayan liman işçileri grevi on beş gündür devam ediyor. Bugüne kadar 68 gemi hareketsiz olarak beklemektedir. Hükûmet askerî kuvvetlerle bu gemilerdeki kömürleri boşalttırmak istedi ise de, bu sefer de kamyon şoförleri askerlerin boşalttığı kömürleri nakletmediler.

⁂

Kömür işçilerinin grevinden şimdiye kadar üç işçi öldü: Bunların mesuliyetini İçişleri Bakanı Jules Moch, grevcilere yüklemek istedi. Fakat hâdise yerinde bulunan muhtelif gazetelere ve film şirketlerine mensup yirmi iki foto muhabiri, hâdiseyi fotoğraflarla tesbit ettiklerinden, bir beyanname yayınlıyarak, İçişleri Bakanını yalanladılar ve ilk ateş edenlerin polis kuvvetleri olduğunu haykırdılar. Jules Moch bunları tevkif ettirdi ve

(Devamı 2 de)

Bir işçinin hazin romanı

Geçen haftaki sayımızda Ali Konuk isimindeki bir işçi vatandaşın, bir iş kazası sonunda et ve kemik külçesi haline gelince, çalıştığı fabrikadan nasıl bir sofra gibi kapı dışarı edildiğinin hikâyesini anlatacağımızı söylmeşitik.

Ali Konuk 932 de Nuri Killiğil'in fabrikasında çalışmağa başladı. Bomba imalât kısmında usta idi. 938 senesinde bir bomba kazası oldu, el bombası Ali'nin elinde patladı. Ali bu ilk kazadan on beş gün hastanede yattı. Ve bermutad bu hâdiseden dolayı tazminat filân da almadı.

942 yılı 23 Ekimde Nuri Killigil fabrikasının yaptığı silâhların Ankarada Zir poligonunda tecrübesi yapılacaktı. Ali Konuk, bu işin ustası olduğundan fabrika tarafından tecrübede bulunmak üzere vazifelendirilmişti. Bu tecrübede bir infilâk oldu. Ali Konuk

(Devamı 2 de)

İş kanunlarımız

Yazan: Abidin Nesimi

Dikkatli bir okuyucumuz (Başdan Sayı 11) de çıkan bir mektubunda «devletin işçi dâvasına müdahale keyfiyetini» incelememizi istiyor. Okuyucumuza göre, devlet, eşya fiatlarını, işçi yevmiyesini, çalıştırma şeklini, iş müddetini tayin etmek suretile kapitalistin kârını tahdit edebilir. Gerçi bu okuyucumuz gibi bir çokları, hattâ bunlar arasında Universitedeki kürsü sahibi olanlar bile devletin emek sahipleri lehine, iktisadî hayata müdahale edebileceğini kabul edenler vardır. İlim müesseseleri meyanında İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Enstitüsünü zikredebiliriz.

Gerçek ilim mensupları bu kanaatin tamamile aksine sahiptirler. Devlet iktidarda bulunan partinin temayülâtını ifade eder. Kapitalist bir idarenin temayülü de pek tabiidir ki, işçi lehine olamaz. Demek oluyor ki, emek sahiplerinin iktirarda olmadığı bir yerde, devletin emekçi lehine iktisadî hayata müdahalesine imkân yoktur.

Bu gün gibi aşikâr bir keyfiyettir gerçi. kapital sahiplerinin iktidarda bulunduğu ülkelerde de bir iş veya işçi kanunu vardır. Fakat bu iş veya işçi kanunu, evvelki makalelerimizde izah ettiğimiz gibi şu dört noktayı yani (gündelik, çalışma müddeti, çalışma şekli ve eşya fiatı) keyfiyetlerini bir arada ve ayni zamanda halletmemektedir. Bu suretle kapital sahibi için daima bir açık kapı kalmaktadır. Bu durumda olan işçi veya iş kanunu itibarî (nominal) bir iş kanunudur. Varlığı ile yokluğu arasında işçi için bir fark yoktur.

Bizdeki iş kanununa gelince; maalesef bu da nominal bir iş kanunudur. Gerçi bizim iş kanunu (gündelik, çalışma müddeti, çalışma şekli ve eşya fiatı) nın bir arada incelenmesi lüzumunu duymuş ve bu hususu temin için İcra Vekilleri Heyetine bir kararname çıkarmak salâhiyeti vermiştir. İlk bakışta bu kararname ile iş kanunumuz, nominal bir iş kanunu olmaktan çıkarak, hakikî bir iş kanunu olabileceği zannı hasıl olabilir. Fakat derhal söyleyelim ki, böyle bir şey de olamaz. Zira bu şekildeki bir kararname son tahlilde, sermayedarın kâr hürriyetini tahdit ettiği için, kararname olamaz, ancak kanun olabilir. Zira kanun ile kararname arasındaki fark, vatandaşın hürriyetini tahdit edip etmeme noktasında belli olur. Şayet Bakanlar Kurulu, bu tarzda kâr hürriyetini tahdit için bir kararname çıkaracak olursa, salâhiyetini aşarak bir kanun çıkarmış olur. Bu takdirde, yüce divanın, yapılacak müracaat üzerine, mezkûr kararnameyi iptali lâzım gelir. Demek ki bu keyfiyet kararname işi değil, bir kanun işidir. Ohalde bu şekli ile bizim iş kanunu da, itibarî bir iş kanunu olmuş olur.

(Bu mühim yazının devamını gelecek sayıda bulacaksınız).

Bir Gazeteyi batırmak ve yaşatmak

Geçen yazımda bayilerin, bir gazete üzerinde mühim rolleri olduğunu söylemiştim. Bunu başımdan geçen bir vaka ile anlatmağa çalışacağım.

946 yılında (Markopaşa) yı çıkarmağa karar verdim. Sermayem olmadığı için, gazetenin tesisi için 1200 lira veren bir arkadaşla ortak olmağa mecbur kalmıştım. Günler ve gecelerle uğraşarak gazetenin ilk sayısını çıkardım. Gazeteleri bayiler, her sabah erken, saat 4,30 da diğer gazetecilere verirler. Ben de o saatte, Markopaşaları yüklenerek, evvelce konuştuğum bayie götürdüm. Bayi şöyle bir dudak bükerek gazetelere baktı,

— Vallahi alamıyacağım, mazur gör, dedi.

Evvelce konuşmuş olduğumuzu, beni böyle sıkışık zamanda yapayalnız bırakmasının doğru olmıyacağını uzun uzun anlattım, hatta rica ettimse de, hiç oralı olmadı.

Mecbur oldum, gazeteleri sırtıma vurup, başka bir bayie gitmeğe. O da şöyle bir istihfafla gazeteleri elledi:

— Bunlar satılmaz, beni beyhude uğraştırma, dedi.

Şunu da söyleyeyim ki, bayiler gazeteleri peşin para ile almazlar. Sattıktan sonra parasını verirler. Böyle olduğu halde, ikinci bayi de almadı. Esasen, bütün Türkiyenin gazete dağıtılması işi topu topu yedi sekiz bayiin elindedir. Ben o gece, sabahın sekizine kadar bütün bayilere gidip dil döktüm. Markopaşanın iyi bir gazete olduğunu, mutlaka satılacağını, para kazananacaklarını anlatmağa çalıştım durdum. Fakat hiç biri kâr etmedi ve ben tersyüzü, yavrusunu taşıyan bir ana kedi gibi, tekrar gazetelerimi sırtlayıp, idarehaneye döndüm. İki gece de uyuyamadığım için gazetelerin başında elimi şakağıma koyup, pis pis düşünmeğe başladım. Altı aydır kurduğum hayal, bir aydır yaptığım hazırlık ve hepsinden beteri de, arkadaşımın 1200 lirası mahvolmuştu.

Biraz sonra, bin iki yüz lirayı veren arkadaşım otomobile geldi. Hiç bir yerde, hiç bir gazetecide Markopaşayı göremediği için, küplere binmişti. Bana çok asabî adam olduğunu, şimdi hırsından rafları kırıp yıkacağını haykırdı. Haklı idi, sesimi çıkaramıyordum.

Hâdisenin buraya kadar olan kısmı gösteriyor ki, bayiler bu gazetenin ölümüne âdeta elbirliğile gayret ediyorlardı. Bunun sebeplerini ileride anlatacağım. Bayilerin esiri olmamak için yapılacak tek çare kalmıştı. Ben de öyle yaptım. Gazeteleri koltuğumun altına alıp, bütün İstanbulu dükkân dükkân dolaşıp gazeteleri bıraktım, bir yandan da kendim köprü üstünde sattım.

Gazetenin bir günde âdeta kapışılır gibi satıldığını gören bütün o bayiler, yanıma gelerek, gazeteyi kendilerine vermemi rica ettiler.

İşte bayilerin bir gazetenin yaşamasında ve ölümündeki rolleri. Bu memlekette neşriyat dâvasının halledilmesi lâzım gelen en mühim derdi de, bu bayi meselesidir. Fırsat buldukça, bu hafif konuşmalarımıza devamı faydalı buluyorum.

Paris mektupları

(Baş tarafı 1 de)

bir kaç saat sonra da serbest bırakmak mecburiyetinde kaldı.

⁂

Grev halinde bulunan maden işçilerine, dünyanın her tarafında bulunan muhtelif maden ve kömür işçileri sendikaları tarafından mühim miktarda para yardımı yapılmaktadır.

Bu para yardımında bulunanlardan, Polonya, İngiltere, Macaristan, Çekoslovakya, Amerika, İtalya maden ve kömür işçileri sendikaları başta gelmektedir.

Fransız halkı da, grev yapan maden işçilerine şimdiye kadar, 58 milyon frank para yardımında bulunmuştur.

Bütün dünyanın tanıdığı meşhur ressam Pablo Picasso, tek başına bir milyon franklık bir bağışta bulunmuştur.

Bir işçinin hazin romanı

(Baş tarafı 1 de)

un sağ ayağı kırıldı. Vücüdu mermi parçaları içinde kaldı.

Kazadan sonra Ali Konuk bir yarım insan halinde beş ay hastanede yatıyor. Vücudündeki mermi parçalarından bir kısmını çıkarıyorlar, fakat şimdi halen beş parça vücüdünde et ve kemik arasında durmaktadır.

Ali, bacağını açıp gösteriyor, içinde mermi parçası duran, şekli, değişmiş bacağa bakamadım, başımı çevirdim. O vücüdünün başka yerlerindeki yara ve mermi parçası bulunan yerlerini gösteriyor.

Ali, hastaneden bir bacağı beş santim kısa, topallıya topallıya çıkıyor.

Patron iki ayrı doktora gönderiyor. İkisi de «çalışamaz» diye rapor veriyor. Ve altı ay istirahat veriyorlar. Altı ay sonra patrona gidiyor:

— Bana bir mikdar para verin de hiç olmazsa evimde oturduğum yerde çalışayım, diyor.

Ali Konuk patronu Killiğile bunu söyediği sırada, odada fabrika müdürü Naim Cevat da hazır buunuyordu.

Patron şu cevabı veriyor:

— Bu sırada paramız yok. Sen hiç merak etme. Evinde rahatına bak Maaşın tıkır tıkır işilyecek. Yakında Ankaradan sipariş parası gelecek. Alır almaz veririm.

Ve Aliye soruyor:

— Ne kadar istiyorsun?

— Siz ne münasip görürseniz.

— Yoooo... sen söyle.

Ali, utana utana, âlil kalan vücudü için, «iki bin» diyebiliyor.

Fakat merhametli ve insaflı patron.

— Sen bu kadar istiyorsun amma Ali, diyor, ben sana daha fazlasını vereceğim. Senin bana bunca yıl emeğin, hakkın geçti.

Ali saf ve temiz kalblidir amma, kazık yiye yiye, artık bu patron milletinin ne mal olduğunu iyice öğrenmiştir. Onun için, bir sırasına getirip fabrikanın işçi mümessilleri yanında da, patrona ayni sözleri söyletiyor. Bu konuşmadan sonra hakikaten altı ay maaş işliyor. Ali yedinci ay maaşını almıya gidince,

— Senin maaşın kesildi, diyorlar.

Ali de içinden,

— Eh diyor, maşımı kestiklerine göre demek ki Ankaradan bekledikleri para geldi. Şimdi bana ikramiyemi verirler.

Fakat umduğu gibi çıkmıyor. Patronun Aliye verdiği cevap şudur:

— Ne parası?... Sana metelik bile veremem. Şimdiye kadar aldığın maaşlara say.

Ali taş kesiliyor. Yapacak nesi var. Bu ret cevabından sonra altı ay daha uğraşıyor. En sonunda belki bir faydası olur diye, Nuri Killiğil'in amcası Halil Kut paşaya br mektup yazarak halini anlatıyor. Halil paşa, bu mektubu Nuri paşaya vermiş. Nuri Paşa da Aliyi çağırtıyor. Fakat kendisi konuşmuyor. Yeni fabrika müdürü

— Ali diyor, ne kadar para istersin, söyle...

Artık Ali için hayat memat meselesidir. Çünkü derhal ameliyat olup, vücudündeki mermi parçalarını çıkartması mutlaka lâzımdır. Ali kazadan az evvel evlenmiştir. Genç evlilerin bir dilim ekmeğe muhtaç oldukları günler çok olmuştur. Sırf hayatını kurtarmak için pazarlığa girişiyor. Ve zavallı Ali beş yüz liracığa razı oluyor. Onlar da kabul ediyorlar. Fakat para yerine vait veriyorar. Ali yedi ay bu beş yüz lira için eşik aşındırıyor. Fakat daima kapı yüzüne kapanıyor. Şimdi haklı olarak, insanın aklına şöyle bir sual gelir:

Nuri Killiğil, bizzat kendisi şahitlerin yanında 2 bin lira vereceğim dediği halde, niçin şimdi böyle yapmaktadır. Bunun sebebi mahkemede anlaşılıyor.

Ali başka çıkar yol göremeyince mahkemeye müracaat ediyor. Fakat daha ilk celsede mahkemeyi de kaybediyor. Çünkü hâdise mürur—u zamana uğramıştır.

Her zaman kasasının arkasına sığınan patron bu sefer de mürur-u zamanın himayesine giriyor. Ve hangi sebeple Aliyi bu i a d u zamandır güler yüz, tatlı dille oyaladığı anlaşılıyor. Yani bir kapitalist taktiği.

Tıpkı Demokrasi gelecek diye nutuklarla, yem borularile oyalandığımız gibi.

Gelecek sayılarımızda Nuri Killiğil'in başka marifetlerini de neşre gayret edeceğiz.

Bir okuyucunun tenkidi

İsmi mahfuz bir okuyucumuz yazıyor:

(Başdan) gazetesini okuyorum. Hem okuyor hem de her safısından arkadaşlara birer tane gönderiyorum. Yalnız şu varki bugün olgun Türk entellektüelinin kafasında sıralanaa birçok sorulara, Başdan cevap verecek bir durumda degildir. Hiç savsaklamadan şunu size söyliyebilirim ki hükûmetin iç politikasını tenkit etmekle bir iş yapmış sayılamazsınız. Çünkü bu iş o kadar tavsamıştırki süistimallerden dem vurmak, hayat pahalılığından acı acı şikâyet etmek artık bir marifet sayılmıyor ve aydın gençlik, bunun bir tenkid meselesi ve bu işlerin önüne geçmenin de bir niyet ve istek meselesi değil hattâ Celâl Bayar ve Hasan Saka ve bilmem kim işi değil, bunun doğrudan doğruya bir sistem ve rejim meselesi olduğunu çok iyi biliyor. Yani iç işlerimizi tenkit etmek gelişi güzel bir ticaret konusu ve burjuva basınının bir alış veriş mataıdır. Hayat pahalılığından şikâyet, ve devrimizin yüz karası olan (Gecekondular) işini hiç sıkılmadan aylardan beri geveleyen ve bunu gazete satmak için bir istismar vasıtası yapan, kendileri ni Milliyetçiliği inhisarları altında tuttuklarını zanneden bir sürü mürteci ve ruhları kapkara gazeteler varken (Başdan) gibi Türk gençlerinin özlediği bir gazetede bunların bulunması artık fazladır.

Şuraya sıraladığım. Soruların hepsini hemen İstanbulda çıkan bütün gazetelere sordum. Abidin Daverin ev adresine yazmak suretiyle bunları açıklamasını istedim. Onlar oralarda bile değil. Nihayet size baş vurmak zorundayım.

Bu gün Amerikanın kuyruğuna bağlanmış olan ve onun düdüğünü öttüren matbuatımız, uyarına gelmediği için bazı memleketlerin adetâ düşmanı kesilmiş ve bizim gazeteciler ve idareciler de o yolu tutmuşlardır. Amerika bir memleketin rejimini işine gelmediği için sevmiyormu, o memlekete biz Amerikadan daha fazla düşmanız. O memleketin halkı ve diplomatı ve herşeyine akla gelmedik tezyif ve iftiraları yapmalıyız. Şuraya bir parçasını eklediğim

(Devamı 4 de)

Demokrasi münakaşaları

(Baş tarafı 1 de)

Senelerce gamalıhaçın reklâmını yapan başyazarların gözönünde, Führerin argosunu kullananan en hais demokrat, P e k e r o l d u ğ u h a l teşbihlerine varıncaya kadar d e ; E r g e n e k o n ' a göre yine ayni Peker «demokrasiyi boğmak emelile iktidara gelen bir numaralı demokrasi düşmanı» sayılmakta.

Kimi eski Türklerin yaşadıkları yüksek yaylalardaki saf demokrasi havasına muhtaç olduğumuzu, kimi ilâhî demokrasinin beşiği olan Arabistan çöllerine dönmek gerektiğini öğütlüyor.

Mezhep ihtilâflarını körüklemek fırsatını bulan bir Yeşil Hoca, alevî — sünnî kavgasında, Muaviyenin altına «demokrasinin koyu düşmanı» damgasını basmakta tereddüt etmemiş ;bütün ömründe Şarkı müdafaa eden Ömer Rıza, «Doğu demokrasisi» derken kelimeyi en ezici bir hakaretle çiğneyip geçmiştir.

«Kızıl veya kara bütün totaliter rejimlerin daimî düşmanı» olduğunu göğsünü kabartarak ilân eden, «sahte hürriyet kahramanlarından» düzme demokrat Köprülü, üstü ile altı birbirini tutmayan makalelerinde, «Batı demokrasisi» ni örnek gösterdiği halde yağlı boya tablo yerine boş bir çerceve uzatmakta yani parlmanter burjuva demokrasisini bütün icaplarından sıyırmak istemektedir. «İlk numaralı Halk Partisinin Şefi» ve «göstermelik muhalefet» in lideri Bayar'a gelince, o da, kongrelerde Davalaciro rolüne çıkarak, Finten'deki mısralara mensur nazireler yaratmakla meşgul görünüyor: «Başımıza gökten ateşler yağsa dahi demokrasi yolunda omuz omuza yürüyeceğiz-...»

Hürriyet heykeline şal örttükten sonra, omuzlarına eğreti iki melek kanadı takarak, «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma» Cemiyetlerini kuranlar, şanlı demokrasi bayrağını hasımlarına kaptırmamak için, hokkabazlara parmak ısırtacak hünerler gösteriyor.

Öyle anlaşılıyor ki, «ileri demokrasi» ye karşı cephe alanlar, memlekette, «gerçek demokrasi» yi kökleştirme şerefini, hiç bir zaman, paylaşamayacak!

«Irkçı — Turancılar»ın avukatı — «İnsan Haklarını Koruma Cemiyeti» sabık kurucularından —, Demokrat parti İstanbul İdare Kurulu Başkanı Prefesör Kenan Öner'e karşı açtığı hakaret dâvasında, adaleti temsil edenlerden, haksız akıttırılmış gözyaşarının hakkını istiyen» Hasan Âli Yücel, Suphi Nuri'nin hayaletine gözlerini yumarak, en gür sesile: «Tam bir demokrat ruh taşımaktayım!» diye övünmedi mi?

Sairin dediği gibi:

Her dilde bir terane ve her telde bir sada...

Hem de, cember ceviren cocuklardan seksenlik omuzunda firari efkâr ile malûl bir cuval kâğıt taşıyan «sevimli Feylesofumuz» a kadar.

A. N.

İngilterede İşçi Mücadelesi

Yazan: Necdet ALTINAY

İngilterenin işçi teşkilâtları yahut sendikaları olan Trade — Ünion'ları (treyd — ünyon) tanımaya girişmeden önce bir an unutulmaması gereken bağzı temel noktalar vardır.

Önce gözönünde tutulması gereken nokta Britanyadaki sendikaların bir sınıfın hak ve menfaatlerin yalnız korumak değil, fakat bu hakları işverenlere ve aynı zamanda devlete tanıtmak için meydana gelmiş kurumlar olmalarıdır. Yani katıksız ve düpedüz sınıf teşkilâtlarıdır. Mahiyeti ve mevcudiyeti icabı sınıfidirler.

İkinci önemli nokta treyd — ünyon'ların yahut sendikaların Britanyanın hususî şartları içinde doğup geliştikleri ve herşeyden önce kendi günlük hayatlarının amelî ihtiyaçlari le meşgul olduklarıdır.

Üçüncü nokta İngiliz sendikalarının faaliyet ve hareketlerinde doğrudan doğruya ve müstakil olarak kendi aldıkları kararların kendileri tarafından gerçekleştirilebileceği inancıdır. Yani kendi ihtiyaç ve menfaatlerini dışardan bir müdahaleye müsaade etmeden kendi mücadelelerile elde edilebileceği düşüncesi bu sendikaların temel taşlarından biridir.

Dördüncü ve diğerlerinden daha az önemli olmayan nokta, İngiltere işçi sınıfının, her memleketin sosyal mücadeleler tarihinde görülebileceği gibi, ieri yürüyüş temposunu gevşeten ve bağzanda kösteklemeye muvaffak olan engellerin mevcut oluşudur. Gene başka yerlerde görülebileceği gibi bu engeller işçi sınıfının kendi saflarından çıkmıştır. İşçi sınıflarının inkilâpçı yürüyüş temposunu kösteklemekten birinci derecede mesul, temsil ettikleri sınıfın hayati menfaatlerini sermayedar sınıfile uzlaşmakda bulan birtakım işçi liderlerinin türemesidir. Meselâ, 1869 — 90 arasında sermaye ile emeğin uyuşmacılığını yapan treyd — ünyon liderleri bu opurtünist hareketleri yüzünden işçi sınıfının büyük menfaat kayıplarına sebep olmuşlardır.

Bu gibi hareketlere o tarihten sonra tekrar rastlıyoruz. Son olarak ta bugünkü işçi partisi liderleri opürtünizmin en son model tipleri olarak karşımızda bulunuyorlar.

Beşinci ve belki de en mühim nokta İngiltere de Sendikaların hak ve gayelerini tahakkuk ettirme yolunda memleketin siyasî hayatında tesirli bir rol oynamalarıdır. Yani İngiltere'de Sendikacılık sadece işçi sınıfının menfaatlerini korumakla yetinen teşkilâtlar olmayıp memeketin ve doayısile İmparatorluğun idaresinde faal rol sahibi olmak iddiasındadırlar. İngiliz Sendikaları azalarının hak ve menfaatlerinin ancak siyasî mücadelelerle elde etmenin mümkün olduğuna inanmışlar ve bunu tarihî tekâmülleri boyunca ispat etmişlerdir. Bugünkü işçi hükûmetini iş başına getiren de İngiliz emekçi sınıfının siyasî faaliyete verdiği önemin neticesidir.

Grevin verimli olabilmesini sağlamak için başka işçilerin yerlerini almasına engel olmak maksadile iş yerine kendi adamarından bir kısmını nöbetçi olarak bırakıyorlardı. (Piketing)

Fakat sendikalar daha o zaman siyasî ve sosyal meselelere gösterdikleri ilgi bakımından da dikkati çeker. Bir defa teşkilâtlanıp kuvvetlenmeğe başlayınca seslerini daha kuvvetle işittirmeğe muvaffak oldular. Umumî ve parasız tedrisat ve içtimaî kalkınma yolunda şiddetli mücadelelere giriştiler. Küçük çocukların çalıştırılmaması ve kadınların çalışma saatlerinin azaltılmasını sağlıyacak yasakların konması için çalıştılar. Bir borçlunun alacaklısı tarafından hapse atılmasına imkân veren kanunun kaldırılmasına yardım ettiler. Herkesin reyini kullanmak hürriyetinin bütün yurttaşların en tabiî hakkı olduğunu haykırarak, yalnız mal ve mülk sahibi olanlara rey hakkını tanıyan kanunun değişmesine âmil oldular.

1860 yılında kömür ocakları sahipleri ücretleri keserek işçilerin birçoğuna yol verdiler. Bunun üzerine işçiler bu hareketi protesto ettiler ve greve başladılar. Fakat ocak sahipleri grevi akamete uğratmak için her çareye baş vurdular ve nihayet bunda muvaffak da oldular. Burada en dikkate değer işçi mukavemetlerinden biri vuku buldu. Sendikalardan yalnız bir tanesi 16 sene patronlarla olan mücadelesine devam etti. Yıllarca patronların haksızlık ve zorbalığına şiddet ve dehşetle mukabele ettiler. Nihayet 1876 da Şefleri casusların ihanetine uğradı, yakalanıp mahkûm edildi. Önce hapse gönderildi. Sonra da idam edildi. Bundan sonra teşkilât ta kendiliğinden dağıldı.

Demiryolu Şirketleri 1873 te ücretleri %de 10 azalttılar. 1877 de ikinci defa olmak üzere bir daha % de 10 kesinti yaptılar. Demiryolu işçileri bu kesintilerin iadesini istediler. Şirketler bu istekleri reddedince tren işçileri grev ilân ettiler ve trenler tren seferlerini durdurdular. Grevciler demiryollarile ilgili bütün diğer sendikalardan sempati grevi şeklinde yardım görüyorlardı. Kondüktörler sendikası, ateşçiler sendikası, lokomotif makinistleri sendikası gibi 1870 senesi etrafında teşekkül eden teşkilâtlar grevcilerle gaye birliği edinerek müessir yardımlarda bulundular. Amerikan proteryası en şiddetli mücadele safhalarından birine girmişti. Grevi bastırmak için Pennsylvania ve Maryland valileri önce milis kuvvetleri toplıyarak grevcilere karşı gönderdiler. Kısa bir zamanda bunların kifayetsizliğini anlıyarak Federal kıtaatın yardımını istemeğe mecbur oldular. Grev daha fazla yayılıyor ve grevcilern mukavemeti artıyordu. Umumî bir grev havası memlekete yayılmıştı. Nihayet askerlerle grevciler arasındaki kanlı çarpışmalar başladı. Muntazam hükûmet kuvvetlerine karşı grevciler tüfek tabanca, sopa, balta, ellerine geçen her vasıta ile kendilerini müdafaa ettiler. Amerikan tarihinde buna meşhur Büyük Demiryolu Grevi ismi verilir.

Yukarda pek kısa olarak işaret ettiğimz noktaların peşinen kavranması mühim ve faydalıdır. Çünkü önümüzdeki bahislerin tahlili ve tenkidî bir gözle okunarak, kuru ve cansız malûmattan dinamik de müsbet hükûmler çıkarmağa yardım eder. Yani diyalektik bir kavram temin etmeğe yarar. Şu noktayı da hatırlatmadan geçmiyelim; burada esas konumuzu teşkil eden İngiltere İşci Partsi değil doğrudan doğruya İngiltere'nin işçi teşkilâ'ı ve Sendikalarıdır.

Liberalizm ve Kapitalizm

(Gecen sayıdan devam)

Yukarıda bahdettiğimiz gelişmenin sonunda İngiltere Fransa, Amerika ve sonradan Almanya ve Japonyanın ekonomik hayatı bir avuç kapitalistin eline düştü. Tepeden tırnağa kadar silâhlanmış olan bu memleketler bütün dünyayı da ellerine almışlar, dünyanın bir kısmını kendilerine tabi, bir kısmını da yarı tabi bir hale getirmişlerdi, artık kapitalizm bir iki memleketin değil bütün dünyanın sistemi idi. Newyork borsasındaki bir fiyat düşmesinden Orta Anadolunun göbeğindeki mehmedçikde, Afrikanın ortasındaki zenci de Almanyadaki Hans'ta müteessir oluyordu.

Bu bir kaç «ileri» ve «medenî» memleketteki kapitalistler bir tekel teşkil ediyorlardı, artık bir çok küçük kapitalistler arasındaki serbest rekabetten eser kalmamıştı, çünkü birbirini takibeden buhranlar bu küçük kapitalistleri ya mahvetmiş veya büyük kapitalistlere tabi bir hale koymuştu. Küçük kapitaliste büyümek imkânı tamamile ortadan kalkmış bulunuyordu.

Bu devrin başlıca vasıflarından biri de, yukarıda bahsettiğimiz gibi, kapitalistin istihsalden uzaklasması ve faizle geçinen tüfeyli bir sınıf haline gelmesidir. Faizle geçinen bu kapitalistler bankalar halinde teşkilâtlanmışlardı. Bu bankalar istihsal yapanlara kredi veriyor ve bu suretle tufeyli kapitalistlerin cemiyeti sümürmelerine yarıyordu. Artık fabrikaların başında kapitalist değil maaşlı memur veya bankaya borcundan ömrünce kurtulamıyacak olan bir kapitalist uşağı vardı.

İktisadî hayatın bu suretle bir elde toplanması bir an da, insanın aklına git gide rekabetin ortadan kalktığı fikrini getiriyordu. Halbuki, bilâkis tekelci kapitalizm rekabeti kaldırmadı, onu daha şiddetlendirdi. Artık yüzlerce ve binlerce küçük kapitalistler arasındaki küçük ve zararsız rekabet değil, bir iki büyük kapitalist gurubu arasındaki şiddetli rekabet mevzubahisdi, bu gurupların şiddetli ve bazan kanlı rekabetinden bütün bir cemiyet müteessir oluyor ve çevrilen büyük dalaverelerle halk birbrine düşman iki kısma ayrılıyordu.

Emperyalist devrede tekelci kapitalistler dahilî piyasayı istediği gibi elinde oynatır ve çıkardığı mallara istediği fiatı kor. Bu yüzden ayrıca bir kâr temin ederek sermayesi bir çığ gibi artan kapitalist yeni yeni kâr membağları bulmak mecburiyetindedir. İşte ondokuzuncu asır sonuna doğru bu devreye giren kapitalistler bu kârı, geri memleketlere yüksek fazile para vermek suretile temin ediyorlardı. Bu faizcilik okadar çok kâr getiriyordu ki nihayet bütün sermayeler bu sahaya dökülmeğe başladı. Dünya milletleri borçlu ve alacakı olarak ikiye ayrıldılar. Bu suretle tekelci kapitalistler yalnız memleketlerinin ekonomik hayatını değil, aynı zamanda mallarına alıcı olan ve ham maddelerini temin ettikleri memleketlerin ekonomik hayatlarını da ellerine geçirmiş oldular.

Yirmin asrın başında her büyük kapitalist devlet dünyada boş kalan sahaları ve memleketleri nüfuzu altına almıştı. Artık başkasının malına dokunmadan genişlemeğe imkân yoktu. O halde tekelci bir kapitalist gurubu için tek care kalıyordu: Diğer kapitalist gurubun elindekini zorla, yani, harple almak.

Tekelci kapitalizmin neticesi yalnız yirminci asırda milyonlarca insan hayatına malolan harpler değildir. Bu devre aynı zamanda bir ihtilâller devresidir. Müstemleke ve yarı müstemleke halkı tekelci kapitalizmin zalimce siyasî ve iktisadî sömürmesine, dalaverelerine, ana vatandaki işçi sınıfı ise bu kapitalizmin artan sömürüşüne karşı isyan etmektedirler. Tekelci kapitalizmin doğurduğu bir üçüncü netice de Faşizmdir. Onsekizinci asrın başında devletin müdahalesini istemiyen liberalizm taraftarı kapitalizm bu devrede devlet teşkilâtını büyüyen tekelinin içine almış ve merkantilizm devrinde olduğu gibi devletin teskilât ve himayesinden istifade ederek memleketi ve dünyayı kanlı bir harbe sürüklemiştir.

İnsanlar ve Kitaplar

İhtilalin tarifi

«İhtilâl bir devri tahrip etmek, yarının binasına temel olacak bir binayı kökünden yıkmaktır. İhtilâl ağacın köklerini kesmek, fakat çiçek vermesini beklemektir. İhtilâl vahdet için ve hakikat aşkı için yapmayıp... Akibet ihtilâl benlik dâvâsı ve gurur içinde, eşyanın hakikatinden ve vahdetten tegafül ederek... Bir çocuk gibi etrafındakileri döküp saçmak, İlh.

(Aşk ahlâkı'ndan) Engelse göre ihtilâlin tarifi şudur:

«İhtilâl bir kısım halkın kendi iradesini diğerine top, tüfek ve süngüyle cebren kabul ettirmesine derler.»

HAK VERİYORUM!

Hiç kimse — büyük idealistler ve «deli» ler müstesna — babasından miras kalan mükellef bir yalıyı çıplak bir hapishane hücresile ve Paris terzilerinin makasından çıkmış gardrobunu kürek mahkûmlarının üniformasile değişemez.

Eski bir Nazırın yeni vekillere dalkavukluk eden oğluna bunun için hak veriyorum; Zira, o, ne büyük bir idealist ve ne de bir «deli» dir.

★

Adnan — Adıvar gibi sözde münevverler vardır ki, Campanella'ya işkence eden Giordano Bruno'yu ateşte yakan ve Galile'yi zindan duvarına mıhlıyan engizisyon zihniyetinden nefret ederler. Bunlara sorarsanız faşizm ile nazizme düşman geçinmek övünülecek bir şeydir; Hitler ile Mussolini'nin kemiklerine hücum ise en büyük şeref-

Bunlar, «matbuatı hür, irfanı hür, vicdanı hür olan Garba» hayrandırlar; Amerika demokrasisinin muazzam iş lukla bahsederler; ve her fırl'ın mabetlerinden» coşkun satta, «imin hürriyetini müdafaa» etmeği kahramanlık sayarlar. Gerçekte ise, bunlar, Atom bombası ve dolar demokrasisinin isportacıları Amerikan milyarderlerinin birer hizmetkârlarıdır.

KRAVÇENKO'NUN MUHAKEMESİ

Paris, 8 (R.) — «Hürriyeti seçtim» adlı kitabın müellifi Kravçenko, kendisine ve ailesine hakaret etmiş olan, Fransa'nın haftalık gazetelerinden «Les Lettres Françaises» aleyhinde tazminat dâvası ikame etmek istediğini bildirmiştir. Bu teklifi görüşen Fransız mahkemesi davanın Fransada görülmesini kakul etmiş, fakat şu sartı ileri sürmüştür: «Krabcenko, Fransada davasını açabilmek için 2 milyon frank teminat yatırmak mecburiyetindedir.»

Kraveçenko bu şartı kabul ettiği takdirde davasına önümüzdeki ayın sonunda bakılacaktır.

Rabia hatun meselesi

Son bir senelik edebî hayatımızda bir «Rabia Hatun» meselesi ortaya çıktı.

Rabia Hatun meselesinin kısaca hikâyesi şu: İsmail Hâmi Danişment bazı arkadaşlarına bir takım şiirler okumuş. Bu şiirler çok beğenilmiş, uzun zaman dilden dile dolaşmış.

Yapı Kredi Bankasının veya o Bankanın müteşebbis heyeti başkanı Kâzım Taşkentin sermayesile, Kâzım Taşkentin arkadaşı olan Vedat Tör, Aile ismile bir mecmua çıkarmağa başlamıştı. Bu mecmuada ilk defa olarak bu şiirler neşredildi ve bu şiirlerin altında ilk defa o zaman Rabia Hatun imzasını gördük.

940 senesinde çıkan «Şiir demeti» isimli mecmuada da bu imzaya rastlanmışsa da, o zaman bu kadar alâka toplamamıştı.

Ayni mecmuada arkaarkaya şiirleri neşredilen bu imza bir çok dedikodulara, hattâ edebî münakaşalara vesile oldu. Hemen her muharrir Rabia Hatun üzerine yazı yazdı.

İsmail Hâmi Danişmendin söylediğine göre, Rabia Hatun on üçüncü asırda yaşamış bir kadın şairmiş. Fakat gerek tezkirelerde, gerek edebiyat tarihinde böyle bir isme rastlanmıyor. Bir şehzade annesi olarak tarihte ismi geçen Rabia Hatunun ise şiirle ünsiyeti tamamen mechul.

Gerek bu nokta, gerek bu şiirlerin on üçüncü asrın edasını taşımamış olması sebebile Türk edebiyatile meşgul olanlar birbirlerine girdiler. Nihayet pek sıkışık vaziyete giren İsmail Hâmi Danişment, bu şiirleri karısı merhum Nâzan Danişmendin yazdığını, fakat Nâzan Hanımefendinin bu şiirleri kendi yazdığını kimseye söylemediğini ve başkalarına da söylememek üzere kendisine vaziyet ettiğini itiraf etmiş.

Mesele, bu kadarla kapanmıyor. Çünkü, Nâzan Danişmendi yakından tanıyanlar, onun böyle şiirler yazamıyacağında ittifak ediyorlar ve bütün bu münakaşalar arasında, İsmail Hâmi Danişment, Rabia Hatun vesilesile yazdığı bir yazıdan dolayı bir gazete muharririni de mahkemeye veriyor.

Buraya kadar Rabia Hatun hikâyesini şöyle bir anlattıktan sonra artık bu yazıyı yazmamdaki sebebi açıklayabilirim. Eğer mesele bu kadar dallanıp budaklanmasaydı, bu mevzuda kalemi elime bile almazdım.

Bu düzensiz cemiyetin hayat zaruretleri ve icapları yüzünden, bundan on küsur sene evvel istediğim mesleğe, yani gazetecilik ve muharrirliğe girememiştim. Fakat bu alâkamı matbuatı yakından takip ederek devam ettiriyordum. Ve bir yandan da kendi kendime şiirler, hikâyeler yazıyordum. Fakat bütün bu amatör denemelerini neşretmeğe cesaret edemiyordum. Nihayet 937 yılında bir kaç manzumemi Yedi Gün mecmuasına gönderdim. O zaman Yedi Güne gelen amatör ve okuyucu yazılarını, İbrahim Alâettin Gövsa okur ve lüzum görürse mecmuada tenkitler yazardı. Gönderdiğim manzumeler lehinde de bir kaç yazı ile beraber bu manzumeler neşredildi. Ben o günden sonra 1943 senesine kadar Yedi Gün mecmuasına Vedia Nesin imzasile manzumeler gönderdim ve bunların bir çoğu neşredildi ve nihayet yine Yedi Gün Mecmuasında, iyi kalbli ve dürüst bir patron olan Sedat Simavinin yanında bu sefer gazeteci olarak çalışmağa başladım.

Aradan seneler geçti. Amerikan yardımı aleyhinde yazdığım bir broşür, Sıkıyönetim tarafından millî menfaatlere aykırı görüldüğünden, askerî cezaevine hapsedildim. Yemek yemek, su içmek, teneffüs etmek gibi sarih ve kanunî hakkım ve hürriyetim olduğu için hapishanede yazı yazıyordum. Sırf bu sebepten yani yazı yazmamam için beni hapishanenin bir odasına kapayarak, kapıyı üstümden kilitlediler. Burada aylarca kaldım. Tek başına bir insan kitapsız, kâğıtsız, kalemsiz ne yaparsa, ben de onu yaptım. Duvarlara yazılmış yazıları okumağa başladım. Benden evvel bu odada bir Bulgar teğmeni varmış. Faşist olduğu anlaşılınca serbest bırakılan bu teğmen, odanın duvarlarına Bulgarca bir şeyler yazmıştı. Bu yazıların arasında bir de Türkçe şu kıtayı okudum:

Bir kâsedür alav dolu
gönlüm yana yana
Men tâ senin yanında dahi
hasretem sana
Yaşlar geçende söndüremez
ateşimi su
Sunsan elinle kanımı içsem
kana kana

Hâfızamın zayıf olmasına rağmen bu şiiri on sene kadar evvel benim yazdığımı, Yedi Güne gönderdiğimi, Yedi Günde neşredilmemekle beraber, İbrahim Alâettinin bir küçük tenkit yazdığını hatırladım. Fakat şiir tam benim yazdığım gibi değildi. Biraz değiştirilmişti. Esasen benim yazdığım zamanda vezin düşüklükleri vardı. Bu da benim aruz veznine hâkim olamayışımdandı.

Bu duvardaki şiirin altında imza olmadığı için, bunu benim yazdığım şiir olarak, buraya nasıl geldiğini merak ettim. Ve ben o zaman, yakın zamanda hapisten çıkıncaya kadar da edebiyat piyasasında böyle bir Rabia Hatun meselesi olduğunu da bilmiyordum.

Yine hapishanede duvara bu şiiri mahkûmlardan birinin yazdığını öğrendim. O mahkûm bana,

— Bu şiiri bir kadın yazmış, ismi aklımda kalmadı. Bunun hakkında Halkevinde konferans verdiler, dedi.

Ne yalan söyleyeyim, ben de Vedia Nesin diye ayni şiiri yazdığım icin, hani biraz, hakkımda konferans verilmiş olması ihtimali aklımdan geçmedi değil.

Benim Yedi Güne gönderdiğim şiirin aslı şu sekilde idi:

Bir kâsedir alev dolu gönlüm
yana yana
Düştüm şahap misâli semadan
geldim sana
Sunsan alev alev yine âh
hasretim bitmez
Ben tâ senin yanında bile
hasretim sana

Rabia Hatun imzasile cıkan şiirlerden yalnız bu zikrettiğim bir tanesile münasebetim var, diğerleri hakkında malûmatım yok.

Şimdi bu şiirin sana ait olduğunu veya senin şiirinden değiştirilerek kopye edildiğini nasıl isbat edersin? diye sorarlarsa, üstad İbrahm Alâettin Gövsanın on sene evvel her gün gelen yüzlerce okuyucu mektupları arasında bunu da hatırlayamıyacağına göre, benim de isbat edemiyeceğim bedihidir. Ancak şu var ki, esasen bu şiirlerin hakikaten Rabia Hatun isminde muhayyel veya yaşamış bir kadına mı, yoksa Nâzan Hanıma mı, veya İsmail Hâmiye mi ait olduğu da isbat edilmis değildir. Mesele bu kadar dallanıp budaklandığı icin bunları yazmak lüzumunu duydum.

Bir okuyucunun tenkidi

(Baş tarafı 2 de)

gazete parçasından çıkan bu yazının nasıl yazıldığını ve neden bu şekilde yazılabildiğini açıklamanızı rica edeceğim.

Cumhuriyetn 25 nci yılını idrak ettik. Bu rejimin iyiliğini bildiğimiz için bunun diğer milletler arasında da yayılmasını istememiz lâzım gelmez mi idi. Şu halde ikinci dünya harbinden sonra yıkılan taçların arkasından bizim Türk basını neden bukadar göz yaşı döktü? Sonra bu iş Amerikada da böyle kendi feyizlerini Cumhuriyette buldukları halde Japon İmparatorunun kuyruğuna öyle bir yapışmışlarki Japonyada ve Yunanistanda Cumhuriyet olacak diye ödleri kopuyor. Bu neden ileri geliyor. **İşte bu günkü Türk** münevverlerinin kendisine açıklamasını ve daha serbest bir tartışma konusu olmasını istediği şeyler bunlardır. Siz halk muharriri iseniz ki bunda şüphemiz yoktur, cevapsız bırakmıyacağınızı, **ümid eder**, saygılarımı sunarım.

Başdan — Bu okuyucuya cevabımızı gelecek sayımızda bulacaksınız.

Bu gidişle...

Yazan: Sabri soran

Ada, her ada gibi denizle çevrilmiştir. Eyübümün bir tek sahili var, Haliç...

Ah bu Haliç, ne bitmek tükenmek bilmez bir hazinedir o... Onu siz bana sorun, onun ne olduğunu size benden başka kimse anlatamaz.

Sorun bakalım adası olan hikâyeciye, adasını Eyübümle değişir mi değişmez.

Eyüpte yaşamak çok güçtür. Her babayiğit nefes alamaz Eyüpte.

Edebî kabiliyet, san'at, şöhret, isim sökmüyor Eyüp'e...

Püfür püfür esen rüzgârların Halice girmesine mani olan dağlar ne zaman yıkılacaktı?. Ben niçin hikâye yazıyordum?

Neden **Eyüple** Ada iki düşman gibi birbirlerinden uzak duruyorlardı; ikisi de ay vatan **üstünde değiller** miydi?

Eyübün karanlık uykusu daha gündüzden başlamıştı. Fabrikalardan **siyah dumanlar** çıkıyor, kayışlar dönüyor, çarklar uğulduyordu. Bu «mesai» ye rağmen işçiler yine sefalet içinde bunalıyordu. Doğanlar doğduklarına pişmandı. Çocuklar mektep yüzü görmeden serseri olup çıkıyorlardı. Hava yoktu Eyüpte. Hava «**Kurşun gibi ağır**» dı; bulutlar yağmursuz, «tarla» lar korkunc derecede susuzdu.

Adaya giden hikâyecinin kıllı — veya kılsız — göğsüne **püfür püfür rüzgârlar** giriyordu. Moda, Kınalı, Büyük ada sarı ışıklarını karanlık denize akıtmıştı. Bu ışıklarla denizin dibine gidilirdi. Denizin dibinde ne vardı? Balıklar, yosunlar, yengeçler, kayalıklar, bataklıklar, ismini bilmediğim binbir hayvan, binbir nebat ve batmış gemiler, dünyayı birkaç defa satın alan inciler vardı. Cennet nerede idi?. İnsanlığın özlediği hür dünya nerede idi?.

Adaya giden hikâyeci denizin dibine doğru uzanan sarı ışıkarla oyalanırken ben ikinci **mevki insanlarının**, Halicin ve Eyübün günlük ve geceilk hayatını hayatımla birleştirmiştim. Cennet, insanlığın özlediği hür dünya denizin dibinde değildi ve sarı ışıklı yolun sonunda sadece denizin dibi vardı.

— Kasımpaşa!...

Kasımpaşaya çıkanlar çıktı.

— Bizimkisi yaşamak mı be kardeşim? Şu yüze, şu ellere, şu ayaklara bak. Bunlar insan eli, insan ayağı mı?. Ağzımız da dil de yok; konuşamayız. Hele bir konuş, soluğu delikte alırsın.

— Ekmeğimiz yine katıksız. Çocukarımın biri kan kusmaya başladı, ayakta ölecek, sokaklarda sürtüp duruyor, eşşek gibi calıstığım halde.

— **Günden güne** daha beter oluyoruz. Hani harpten sonra herşey ucuzlıyacaktı?.

— Patronların eteğini öpe öpe adamakıllı köpekleştik.

— Güya zam yaptılar, bir elden verdiklerini bir elden alıyorlar.

— Doksan lira maaşlı bir memurum, bu gün ayın ikisi, sor bakalım kaç param var?

— Karnımız doymadan demokrasi oyununa kalktık.

İkinci mevki insanları, hayatımı hayatları ile birleştirdiğim insanlar konuşuyor. Ağızarında dil yok, konuşmaya başlıyanları hemen deliğe tıkıyorlar amma yine konuşuyorlar. Onlar susmıyacaktır. Onları ben nasıl susturabilirim?.

— Neyimiz var bu toprak üstünde?. Harp çıkar, biz ölürüz. Sulh zamanında niçin bizim yaşamadığımızı düşünmezler?.

— Yaşıyan öyle bir yaşıyor ki... Çık şöyle Beyoğluna, Taksim, Şişli, Maçka taraflarına, git Adaya, bak yaşıyan nasıl yaşıyor?. Püfür püfür rüzgârlar ipek gömlekleri şışırir. Göğsümüzün onların göğsünden ne farkı var?. Şu siyah kıllar mı?. Onlar gibi biz de traş etmesini biliriz be kardeşim, eğer iş o noktaya dayanırsa...

— Tam bir aydır iş arıyorum yok yok...

— İş var amma dayı yok. Ayıların dayı olduğu zaman da bile biz dayısız kaldık. Ne yapalım?. Alnımıza böyle yazılmış, kader...

— Ne kaderi be?. Ben böyle kaderin içine...

— Ben de, bütün sülâlemle beraber...

— Oku bak.

Sarı saclı, ince, uzun bir gençti. Elindeki izmariti açık pencereden karanlık Halice fırlattı. Halice değen izmaritin atesi birdenbire söndü, kâğıdı ıslanıp yırtıldı ve tütünleri Halicin suyuna karışıp kayboldu. Vapur Feneri, Has köyü geçmiş, Eyübe doğru ilerliyordu.

Arkadaşının uzattığı gazeteyi aldı ve gösterdiği yeri okudu. Bu diğer haberler arasına sıkışmış «alâlâde» bir haberdi: Hasan ve Yusuf isminde iki amele toprak altında kalmış...

— Ne dersin buna sen?.

— Bu gidişle daha çok toprak altında kalırız.

— Eyüp!...

İkinci mevki insanları ile beraber Eyübe çıkıyoruz. İkinci mevki insanlarının gündüzleri gecelerinden farksızdır; uykularında bile boş durmaz, çalışırlar. Sabahleyin, sisli bir güneşe gözlerini açtıkları zaman vücutlarının herbir parçası kuru tahtaya çivilenmiş gibidir. Bu çiviler nasıl sökülür, kollar, ayaklar nasıl kımıldar, evden nasıl çıkılır, sis içinde yoran ve doyurmadan çalışmaya nasıl gidilir ve gün düz koca bir gün ve koca bir gece — nasıl geçer, bütün bunları ben Eyüpte öğrendim ve öğreninceye kadar neler çektim, neler?

Kayışlar dönüyor, çarklar uğulduyordu. Adaya giden hikâyeciyi unutmuştum. İkinci mevki insanları ve hikâyelerimle beraber Eyübün karanlık uykusuna karışarak her zamanki yerime uzandım. Yoran ve doyurmayan mesai, dönen kayışlar ve uğulduyan çarklar benim de mafsallarımı kuru tahtaya çiviledi.

«— Bu gidişle daha çok toprak altında kalırız..»

«— Bu böyle devam edemez arkadaş, pıçak kemiğe dayandı artık!..»

Çiviler çatır çatır sökülüyor, daha doğrusu mafsallarımızı oynatarak kırıyoruz çivileri ve uyanıyoruz. Sisli bir güneşe acılan gözlerimizde harikulâde bir ümit parlamaktadır, koca bir gün ve koca bir gece, nasıl geçerse geçsin, geçecek—tir.